

Posudek práce

předložené na Matematicko-fyzikální fakultě
Univerzity Karlovy

- posudek vedoucího   posudek oponenta
 bakalářské práce   diplomové práce

Autor: Matěj Konvalinka

Název práce: Analýza srážkových procesů v kvantové mechanice s použitím Siegertových stavů

Studijní program a obor: fyzika, obecná fyzika

Rok odevzdání: 2021

Jméno a tituly oponenta: doc. RNDr. Karel Houfek, Ph.D.

Pracoviště: ÚTF MFF UK

Kontaktní e-mail: Karel.Houfek@mff.cuni.cz

Odborná úroveň práce:

- vynikající   velmi dobrá   průměrná   podprůměrná   nevyhovující

Věcné chyby:

- téměř žádné   vzhledem k rozsahu přiměřený počet   méně podstatné četné   závažné

Výsledky:

- originální   původní i převzaté   netriviální kompilace   citované z literatury   opsané

Rozsah práce:

- veliký   standardní   dostatečný   nedostatečný

Grafická, jazyková a formální úroveň:

- vynikající   velmi dobrá   průměrná   podprůměrná   nevyhovující

Tiskové chyby:

- téměř žádné   vzhledem k rozsahu a tématu přiměřený počet   četné

Celková úroveň práce:

- vynikající   velmi dobrá   průměrná   podprůměrná   nevyhovující

Slovní vyjádření, komentáře a připomínky oponenta:

Autor se ve své práci seznámil se základy teorie rozptylu, včetně pokročilé partie analytických vlastností S-matice, a dále s použitím R-maticové metody s B-splineovou bází pro numerické řešení radiální Schrödingerovy rovnice. Napsal vlastní program založený na této metodě, který umožňuje hledat póly S-matice v komplexní rovině a zkoumat vliv tzv. Sigertových stavů odpovídajících těmto pólům na struktury v účinných průřezech. Demonstroval funkčnost těchto programů na problému s konečnou pravoúhlou potenciálovou jámou, pro kterou je známé analytické řešení a pro niž lze dobře ověřovat numerické výsledky. Přestože byl tento systém již podrobně popsán v literatuře, uchazeč objevil nerezonanční pól S-matice s nestandardním chováním při změně hloubky potenciálu, který nebyl dříve studován.

Práce je velmi dobře strukturovaná. Po přehledném shrnutí základní teorie potřebné pro popis studovaného systému, jeho řešení pomocí R-maticové metody a použitých numerických metod v prvních dvou kapitolách, jsou hlavní výsledky práce obsaženy v třetí kapitole. Zde je největší část věnována studiu pohybu pólů S-matice v komplexní rovině hybností v závislosti na hloubce potenciálové jámy a dále různým technikám odebrání pólů z elementů S-matice, aby bylo možné posoudit vliv jednotlivých pólů na výsledný účinný průřez. Čtvrtá kapitola obsahuje ucelenou a jasnou diskuzi výsledků, kde jsou zdůrazněny výhody a nevýhody jednotlivých použitých metod a technik odstraňování pólů S-matice.

Pokud jde o odbornou stránku, vyskytuje se v předložené práci několik převážně terminologických nepřesností, které ovšem nemají vliv na obdržené výsledky:

- 1) V kapitole 1 je v rovnici (1.3) kvantové číslo m (projekce momentu hybnosti do osy z) položeno bez uvedení důvodu rovno nule (v principu může být libovolné), i když později v kontextu rozptylových řešení hledaných s okrajovou podmínkou (1.29) má tato volba své opodstatnění.
- 2) Striktně řečeno veličina p zavedená v rovnicích (1.3) a (1.4) není hybnost částice, ale velikost vlnového vektoru. Ovšem později v atomových jednotkách se tento rozdíl stírá.
- 3) Na konci podkapitoly 1.1.3 je uvedeno, že u fázového posuvu a účinného průřezu pro moment hybnosti $l = 3$ na obr. 1.1 a 1.2 pozorujeme typické rezonanční chování. Tento příklad je zvolen poněkud nešťastně, protože o „typické“ rezonanční chování nejde. Jednak se fázový posuv mění o zhruba $\pi/4$ a ne o π , navíc v samotné práci je později ukázáno, že tvar zobrazeného účinného průřezu není dán žádným pólem S-matice. Bylo by asi vhodnější zvolit jako ilustrační příklad případ s $U_0 = 30 a^{-2}$, který vykazuje jasné rezonanční chování.
- 4) V podkapitole 1.2 je zavedena S-matice pomocí vztahu (1.47). Ve skutečnosti jde pouze o element S-matice odpovídající momentu hybnosti l a takto zavedená „S-matice“ jako funkce p by měla mít index l , podobně jako ho má odpovídající účinný průřez v rovnici (1.46). Není pravda, že S-matice je „matice“ jen pro nesférické potenciály. Pro sféricky symetrický potenciál jde o diagonální matici s funkcemi $S_l(p)$ na diagonále.
- 5) V podkapitole 2.3 je nesprávně uvedeno, že Gaussova-Legendrova kvadratura o m bodech integruje přesně polynomy do stupně $2m$. Správně má být do stupně $2m - 1$.

Přestože se předložená práce čte poměrně dobře, objevují se v ní také drobné jazykové nedostatky a občas nekonzistentní značení, kterým by se dalo vyhnout opětovným pozorným přečtením celé práce. Níže uvádím několik příkladů, i když jsou v práci další nepodstatné překlepy:

- 1) V práci je přecházeno od značení pro velikost vlnového vektoru („hybnosti“) p ke k (viz např. podkapitola 1.1.3) a zase zpět.
- 2) V kapitole 1 je zaveden v rovnici (1.9) potenciál $V(r)$ se zápornou hodnotou V_0 . Později v práci je však již používána výhradně redukovaná hodnota potenciálu U_0 , která je všude brána jako kladná (tj. značí hloubku potenciálu). Bylo by asi vhodné již potenciál v (1.9) zavést konzistentně jako $-V_0$.
- 3) V rovnici (1.74) je na pravé straně navíc Riccatiho-Hankelova funkce. V rovnicích (1.73)-(1.75) vypadl u funkce $R(E)$ index l .
- 4) V části 3.3.4 v prvním odstavci je dvakrát za sebou „p blízké nule“.
- 5) V názvu části 4.2 je „Fázový posuvy“ místo „Fázové posuvy“.

I přes výše uvedené věcné a jazykové nedostatky považuji předloženou práci za velmi zdařilou, obsahující řadu zajímavých výsledků, které mohou pomoci při interpretaci struktur účinných průřezu složitějších systémů a na které lze navázat v případné diplomové práci.

Případné otázky při obhajobě a náměty do diskuze:

- 1) V práci zmiňujete problém s přesností numerického určení vlastních stavů pravoúhlé potenciálové jámy, kdy bylo nutné použít velký počet básových B-splineových funkcí na rozdíl od coulombického potenciálu. Mohl by tento problém souviset s nepřesným vyčíslením maticových elementů potenciálu, který obsahuje skok? Z textu práce není zcela jasné, jak přesně byla integrace prováděna. Byl potřebný integrál rozdělen tak, aby jedna z hranic integrace byla právě v bodě skoku potenciálu? Pokud tomu tak nebylo, nelze očekávat, že bude integrace pomocí Gaussovy-Legendrovy kvadratury přesná, protože nejsou splněny předpoklady hladkosti integrované funkce.
- 2) Zkoumal jste, zda se neobvyklý „nerezonanční pól“, který se pro pravoúhlou potenciálovou jámu objevuje pro záporné energie a má zápornou imaginární částí, objeví i u jiných potenciálů, např. u exponenciálního nebo Morseova potenciálu?
- 3) Pro hledání pólů S-matice se také používá metoda komplexního škálování, při které se Siegertovy stavy s komplexní energií určují stejně jako vázané stavy přímo diagonalizací komplexně škálovaného Hamiltoniánu. Slyšel jste o této metodě?

Práci

doporučuji

nedoporučuji

uznat jako bakalářskou.

Navrhuji hodnocení stupněm:

výborně velmi dobře dobře neprospěl

Místo, datum a podpis oponenta: V Praze dne 30. 6. 2021